

Творчість Г. Сковороди межує із сакральним дійством, що вимагає від читача не стільки інтелектуального розуміння його спадщини, а радше відкритої сердечної співучасті та співтворчості в пізнанні істини. Своїм подвижницьким життям мислитель нагадує нам про те, що, окрім пекельної бруківки в пекельні глибини, існує альтернативний невидимий шлях самореалізації у Божій благодаті. Життя Г. Сковороди — своєрідна Божественна Літургія, у якій філософ приносить себе в жертву Істині, Красі та Правді.

ЛІТЕРАТУРА

Багалій Д. Український мандрований філософ Григорій Сковорода. Київ: Орій, 1992. 472 с.

Святе Письмо Старого та Нового Завіту / пер. І. Хоменка. Українське Біблійне Товариство, 1991.

Сковорода Г. Повне зібрання творів: у 2 т. Т. 2. Київ: Наук. думка, 1973. 574 с.

Наталія Мельничин

РОЛЬ РОДИНИ СОСЕНКІВ У ЗБЕРЕЖЕННІ І ТВОРЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВНОСТІ ТА КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Питання становлення та збереження національної ідентичності стає однією з ключових проблем сучасного суспільства, аналіз якої вимагає не лише філософського підходу, а й урахування соціальних та культурологічних аспектів. Особливо важливим фактором у цьому контексті є роль родини

як найменшої суспільної клітини. Вона постає не лише місцем формування особистості, а й первинним витоким культурних та соціальних цінностей, також створює не лише біологічні, а й культурні зв'язки між людьми, що сприяє передачі українського коду із покоління в покоління. Родина яскраво відображається у внутрішній організації як феномен, адже у ній формуються та акумулюються особливості, які визначають українців: мова, традиції, звичаї та цінності. Відтак вона функціонує як дзеркало, в якому відображається культурний контекст та історичні аспекти українського національного характеру (Erikson, 1968: 316). Родина завжди була і залишається фундаментом та основним каталізатором формування ідентичності в суспільствах.

Властивість цього феномена в тому, що він відображає не тільки роль конкретної, а й вплив загальних моделей сімейних структур на формування національної самосвідомості. Розгляд аспектів цього процесу дає змогу краще розуміти механізми передачі культурних цінностей та сприяє аналізу того, як вони допомагають утвердженню усього українського в час глобалізації та змін у сучасному суспільстві. Зважаючи на важливість родини, особливу увагу слід звернути на спадщину та традиції, що передаються через покоління.

У контексті розгляду цього питання яскравим прикладом є родина Сосенків, яка відіграла вагомий роль у збереженні та творенні української ідентичності через традиції, цінності та наукову і творчу діяльність. Рід Сосенків сягає XVII століття і походить із Наддніпрянщини, хоча найвідоміші представники проживали на території Галичини. За допомогою генеалогічного дерева нам вдалося з'ясувати, що він налічує 24 сімей з

61 особами у 19 родах, 41 з цих осіб — кровні родичі (Сосенко, 1928). У родоводі Сосенків першим найдавнішим представником є Петро Сосенко (1685 — 1755), котрий був у війську гетьмана І. Мазепи, а його нащадки досі живі. Один із представників роду — о. Ксенофонт Сосенко у своїй біографії писав: *«Батько мій Петро Сосенко був католицьким парохом в Межигірях. Мати Йосифа з роду Синевицьких. Як тато, так і мати були з священичих родин. Батька предки походили з Дашниці, села на західній Галицькій Україні. Громадяни того села мали бути козацькими переселенцями з Великої України і були солтисами, вільними від панщини людьми»* (Сосенко, 1928: 45). Варто зауважити що родина Сосенків належить до священичої сім'ї, представників УГКЦ, більшість дітей цього роду, саме чоловіки, були ієреями.

Відтак до відомих представників родини Сосенків, які відіграли важливу роль для збереження і творення українського дискурсу, належить вищезгаданий о. Ксенофонт Сосенко — католицький діяч, етнограф, фольклорист. Він був прихильником поглядів національно зрілого духовенства і рішучим поборником пробудження національної свідомості народу. Його наукові зацікавлення переважно зосереджувались на дослідженні української спадщини, культурних зав'язків праукраїнців з іншими народами. Напрацювання вченого із цієї тематики є вагомим складовою української фольклористики, оскільки охоплює широкі міжкультурні дискурси для аналізу. Як відомо, фольклористика виявляє тісний зв'язок із релігією, бо перша сягає найдавніших часів — формування міфологічного світогляду, котрий із часом трансформується у релігійний, що

іноді руйнує чіткі межі між ними. Із плином часу ця відмінність, хоч і стає більш видимою, проте зберігає залишки «минувшини», формуючи відповідні особливості.

Його наукова діяльність припадає на період кінця XIX – початок XX ст., який був переломним в історії наук, адже у цей час почали формуватися численні течії, напрями, окреслюватися погляди вчених, котрі по-новому прагнули осмислити світ та його категоріальне означення у всіх сферах. У той час під впливом поглядів відомого етнографа Ф. Гребнера як самостійний напрям почала формуватися віденська етнографічна школа, котра водночас була пов’язана із діяльністю католицького священника В. Шмідта. Будучи її очільником, він ставив собі за мету виведення етнографічної науки на такий рівень, щоби вона могла служити церковній догмі, як це було у період Середньовіччя, роблячи її «служницею богослов’я». Відтак ключовий момент віденської етнологічної школи полягав у акцентуванні на уявленні про першоначало існування єдиного Бога, Творця світу і людей (монотеїзмі). Образ Бога, за уявленням вченого, був позбавлений будь-яких міфологічних рис і формував предмет релігійного шанування. Усі ж інші форми вірування — анімізм, фетишизм, тотемізм та ін. — на його думку, первісно були відсутні (Сосенко, 1928: 2). Відтак В. Шмідт у своєму творчому доробку зосереджувався на тому, щоби відновити апріорний образ Бога-Творця без численних домішок інших вторинних, як він вважав, вірувань (Шмідт, 1928: 12). Чимало науковців поділяли його погляди, працюючи у цьому напрямку, до них належить о. К. Сосенко. Він привніс в українське середовище нові тенденції, які з’являлися в ньому, але часто із

запізненням або не до кінця окреслено. Відтак о. К. Сосенко — приклад інакодумця, мислителя, високоосвіченого священника УГКЦ, етнолога, котрий прагнув критично осмислити теорію походження українських свят, вірувань (проте не відносно до церковної доктрини, а на основі відмінних та спільних рис у міжкультурній взаємодії з іншими народами).

Народився вчений 7 лютого 1861 р. у с. Межигірці Івано-Франківської області. Початкову освіту отримав у м. Галичі, пізніше навчався у гімназії у Станіславі. Оскільки в юнацький період свого життя він любив малювати, то після завершення гімназії поїхав до Польщі, де вступив на третій курс мистецької школи Я. Матейка у м. Кракові. Окрім цього, відвідував курси класичної філософії, історії, археології, польської літератури та анатомії в Академії Мистецтв. Після завершення навчання о. К. Сосенко переїхав до Львова, де вступив на медичний, філософський і теологічний факультети. Під час навчання на філософському відділенні студіював історію української, польської й німецької літератур, мовознавство, вивчав французьку, німецьку, турецьку, арабську та гербейську мови (Сокіл, 2011).

Після завершення навчання, у 1888 р., його було висвячено на священника в УГКЦ та переведено на парафію у селах Галичини: спочатку сотрудник у Конюхах (1887–1889), пізніше був призначений парохом в с. Солонці біля Львова (1889–1895), згодом у с. Дуліби (1895–1901), а із 1901 р. до кінця життя був служителем в Конюхах. Завдяки йому це село стало високосвідомою округою. Тут він глибоко вивчав літературну і наукову спадщину, перекладав твори закордонних авторів. Проте

у 1920 р. його було заарештовано польською військовою владою спочатку за душпастирську, а згодом за культурно-просвітницьку працю і захист українського населення, через що був під загрозою розстрілу (Токарєв, 1958). Та все ж йому вдалося його уникнути. Після цього о. К. Сосенко зосереджує увагу і присвячує час науковій діяльності. Його доробок становлять дослідження та аналіз українських релігійних свят, їхні витoki, зв'язок із іншими культурами, їх взаємопроникнення. Він здійснив порівняльний аналіз цих традиції з культурно-релігійними виявами інших народів, висвітливши загальне та відмінне. Головна особливість вченого полягає у тому, що, будучи священнослужителем, представником релігії — християнства, він критично оцінював генезу християнських свят, церковної символіки та багатьох інших релігійних атрибутів. У своїх працях він здійснив переоцінку релігійних святкувань, пояснюючи походження свят в діахронному вияві. Він є автором низки ґрунтовних праць: «Про містику гагілок» (1922 р.), «Праджерело українського релігійного світогляду» (1923 р.), «Культурно-історична постать староукраїнських свят Різдва і Щедрого Вечора» (1928 р.) та ін. У своїх дослідженнях він простежив зв'язок українських релігійних обрядів, звичаїв, символів, імен зі стародавніми іранськими елементами релігії та культури. На основі цих зіставлень о. К. Сосенко детально пояснив суть, символіку та містику Різдва та Щедрого вечора, Великодня, Купала та ін. Його дослідження підкреслювали давність українців як одного з найдавніших етносів, чим він доводив свої погляди на самотійність і самобутність українського народу на його території. К. Сосенко розглянув і

обґрунтував мовну та культурну схожість між українською та староіранською культурами.

Найціннішою науковою працею о. К. Сосенка є «Культурно-історична постать староукраїнських Свят Різдва й Щедрого Вечора», видана у 1928 р. у Львові, а також статті в часописі «Літературний вісник». Невідомою залишається доля двох інших праць — «Дніпро і Придніпровщина» та «Генеза Козаччини», над якими вчений працював до кінця свого життя (Дей, 1975: 224). Завершився його життєвий та творчий шлях на 61-му році життя (17 квітня 1941 р.). Лише після проголошення незалежності України у 1991 р. завдяки зусиллям односельців у с. Конюхи було відкрито меморіальний музей о. К. Сосенка в будинку, де він проживав. Відтак за період свого життя йому не судилося зазнати визнання у науковій сфері через тогочасні реалії — радянську владу, яка переслідувала українського діяча за його релігійні та наукові погляди. На жаль, це стало причиною того, що в сучасному науковому обігу є надто мало інформації про цього вченого, котрий вніс свою лепту в історію української культури та просвітництва.

Постать вченого попри те, що маловідома через тогочасні реалії, є знаковою в українській фольклористиці, етнографії і водночас у релігійному контексті, адже дає нову оцінку для осмислення таких категорій, як «церква» — «свята» — «вірування». Його праці є неоціненними дослідженнями витоків міжкультурної взаємодії традицій українського народу з іншими етносами. Він використовував новий на той час метод — культурно-історичний, характерний для віденської етнологічної школи, єдиним представником якої був в Україні. Проте, на жаль,

його доробок залишається малодослідженим через складні соціально-політичні обставини його діяльності.

К. Сосенко був у теплих взаєминах з В. Гнатюком та А. Чайковським. Їхнє листування частково зберігається у рукописних фондах Львівської бібліотеки НАН України. Уся наукова діяльність вченого проходила у с. Конюхи, де він служив як священник і де писав праці. Рівень його освіченості та наукової діяльності засвідчують навіть ті факти, що до К. Сосенка часто надходили запрошення на наукові конференції до Лондона, Копенгагена, Берліна та інших міст Європи. Попри те, що він жив далеко від «наукового» світу, писав праці, цінність та актуальність яких залишається до сьогодні, адже вони спрямовані на осмислення генези й традиції української культури, а також підносять на новий рівень осмислення освіченості духовенства та вільнодумства безвідносно до релігійних та політичних ідеологій.

Загалом дослідницька робота о. Ксенофонта не заважала ані душпастирській, ані родинній. У пароха та його дружини Елеонори (дівооче прізвище Струтинська) було шестеро дітей: Софія, Марія, Емілія, Петро, Дарія та Наталія. Із них донька Софія, у заміжжі Придаткевич, стала вчителькою у Конюхах і збирала багату колекцію місцевої вишивки. Син Петро став відомим правником і працював у Всеукраїнській Академії Наук у Києві. Був репресований у 1933 р., а у 1937 р. його було вбито. Донька Марія вийшла заміж за о. Олександра Бучацького — засновника і першого коменданта Уряду Новиків, тобто пластового новацтва. Він, хоча і жив у Львові, приїжджав у Конюхи допомагати старенькому о. Ксенофонту (Мороз, 2015).

Відтак о. К. Сосенко відіграв вагому роль у вивченні української культурної традиції, роблячи великий внесок у збереження та передачу української етнічної спадщини наступним поколінням. Його праці з етнографії та культурології були важливими для розвитку української науки. Він присвятив своє життя вивченню народної творчості, релігійних та обрядових практик, спрямованих на збереження та документування українських традицій. К. Сосенко також відіграв важливу роль у популяризації української культури серед широкої громадськості. Його розвідки, особливо у галузі народознавства та етнографії, стали цінним джерелом для подальших наукових досліджень і вивчення української спадщини. Цей вчений був одним із тих, хто зробив унікальний внесок у збереження та вивчення народної культури України і завдяки його зусиллям вивчення української етнографії і фольклору стало більш систематизованим та глибоким.

Дід о. К. Сосенка мав брата Даниїла, а його внук Модест Сосенко — відомий галицький художник, творець власного синтетичного стилю, що ознаменував початок нової епохи розвитку вітчизняного сакрального мистецтва на початку ХХ століття. Із родинних зв'язків стає зрозуміло, що два найвідоміші представники цього роду — Ксенофонт і Модест Сосенки були троюрідними братами.

Модест Данилович Сосенко (1875–1920) — ще один відомий представник родини Сосенків. Він є видатним художником, який зробив великий внесок у розвиток українського образотворчого мистецтва на початку ХХ століття. Знаменитий своїми роботами у жанрах монументального

живопису, портрета, пейзажу та ілюстрацій. Митець народився в с. Пороги (тепер Львівської обл.) у священничій сім'ї і вже з раннього віку виявляв великий інтерес і талант до малювання. М. Сосенко — художник з багатограним талантом, своєю професійною діяльністю доклався до відродження національного мистецтва ХХ ст. Його мистецький шлях розпочався із розписів іконостасів, зокрема для Катедрального собору Станіславава.

Саме в цей період відбулася подія, що вплинула на все його подальше життя. На роботи молодого художника звернув увагу настоятель УГКЦ А. Шептицький. Митрополит, який вважався одним із найосвіченіших діячів свого часу, виявляв особливе зацікавлення до давнього українського іконопису, розглядаючи його як важливий елемент української культури та джерело натхнення для сучасних художників. Він розумів високу естетичну цінність і символічний зміст ікон та прагнув зберегти та відродити цю частину національної спадщини. Владиці було важливо, щоб українські художники знаходили в іконописі джерело для творчої інтерпретації, спрямованої на формування сучасного національного мистецтва. Особливо активно він підтримував збір та дослідження ікон у Львівському Церковному музеї, який згодом став Національним музеєм, однією з найбагатших скарбниць українського мистецтва. А. Шептицький не лише сприяв збереженню ікон, але і вбачав у них джерело натхнення для наступних поколінь художників. Такий підхід став стратегічним завданням його меценатської діяльності, де він прагнув культивувати духовні та мистецькі традиції нації та сприяти формуванню нового національного мистецтва на основі сучасної естетики.

Один із перших вихованців митрополита, М. Сосенко, обрав іконопис як основний напрям своєї творчості під впливом цього великого духовного лідера та патріота. Йому вдалося розкрити монументальне церковне малярство суголосно із духовними та ідеологічними концепціями владики, що сприяло виникненню нового рівня художнього вираження та збереженню національної ідентичності через мистецтво. Відзначивши неабиякий таланти, владика Андрей вирішив профінансувати подальше навчання М. Сосенка. Із цього періоду він став не лише стипендіатом А. Шептицького, а й підтримував близькі стосунки з владикою впродовж усього життя. Завдяки сприянню митрополита після закінчення Краківської школи образотворчих мистецтв, митець продовжив професійну освіту в академії Мюнхена. Там панувала інтелектуально-творча атмосфера, яка вплинула на його стиль. Місто, що вважалося одним із визначальних європейських центрів на зламі століть, випромінювало ідеї стилю модерн, що знаходили відгук і на теренах Східної Європи. Представники цього стилю шукали нові творчі рішення в монументальному, зокрема сакральному, малярстві, вважаючи його відповідним сучасному духу та його новим духовно-естетичним вимогам.

Саме там М. Сосенко зацікавився «візантійським стилем», з яким він познайомився ще у своєму рідному місті, працюючи під керівництвом Ю. Макаревича. В листах до Митрополита він висловлював намір вивчати цей стиль у мюнхенських бібліотеках, розглядаючи його як потужну основу для творчої інтерпретації у сучасному сакральному мистецтві. Під впливом мистецької атмосфери Мюнхена митець виконав портрети представників роду Шептицьких, предків Митрополита, а також

створив композицію «Свахи», яка на Першій всеукраїнській виставці 1905 р. у Львові привернули увагу галицької критики своїм неовізантійським стилем, що на той момент вважалося новаторським (Волошин, 2020).

Після Мюнхена, закінчуючи творче стажування в Парижі, М. Сосенко знову вирішив висловити вдячність своєму меценатові. У березні 1904 р. він повідомив владиці, що щодня після обіду працює в Луврі над копіюванням «Автопортрета у білому береті» Рембрандта. Створена ним копія цього великого полотна зараз зберігається у фондівій колекції Національного музею у Львові.

Після повернення до Львова М. Сосенко деякий час займався реставрацією старовинних ікон зі збірки Національного музею, але швидко зрозумів, що має більше хисту до написання власних творів. Водночас А. Шептицький прагнув спрямувати художній талант М. Сосенка у процес оновлення традиційного церковного мистецтва. У творчому середовищі Галичини того періоду він представляв собою художника нового типу — митця з високою професійною культурою, вишуканим смаком і, що надзвичайно важливо, новими естетичними орієнтаціями та засобами виразності, які він здобув у художніх академіях Кракова, Мюнхена та Парижа. Це визначило його унікальне місце та роль в історії українського мистецтва на початку ХХ століття, як піонера новаторських тенденцій в різних сферах вітчизняної образотворчості. Відзначаються його перші кроки у створенні українського екслібриса, новаторські підходи до вітражу, внесок у формування національної школи пейзажу та психологічного портрета. Однак найвидатнішим творчим

досягненням М. Сосенка стало монументальне малярство, яке охоплює як світські, так і церковні твори. Тут він виявив себе сміливим новатором європейського рівня, створивши свій унікальний стиль, який зараз відомий як «український модерн». Цей стиль, що став провідним у європейській культурі на межі ХІХ–ХХ століть, в Україні отримав національне забарвлення, вбираючи в себе багатство традицій народного мистецтва, фольклору та формальні елементи візантійсько-руського сакрального мистецтва (Волошин, 2020). Він також створив свій відомий екслібрис для Церковного музею, відкривши тим самим історію цього виду графіки в Україні. Також він виготовив особистий екслібрис для свого благодійного покровителя, владики Андрея, з написом: «Андрей Шептицький, милістю Божою митрополит Галицький», а також екслібрис для музею «Студіон» (Волошин, 2020).

Відтак особливістю творчої манери М. Сосенка було те, що він не наслідував традиційне галицьке мистецтво, а створив свій неповторний стиль, який поєднував давні традиції Візантії, Давньої Русі та найсучаснішого на той період західноєвропейського мистецтва. Попри те, що життєвий та творчий шлях М. Сосенка був доволі короткий, все ж за цей час йому вдалося розписати 12 церков у Східній Галичині. На жаль, монументальне малярство художника збереглося частково, адже храми з розписами та іконами постраждали під час двох світових воєн, і в радянський період та, навіть, у наш час. Творчість М. Сосенка була насичена різноманітними стилями та напрямками, що свідчить про його унікальний художній талант та креативність. Він працював із різними техніками, від

монументального живопису до натюрмортів, де його творчість відображала глибоке розуміння світла, кольору та форми. Митець був відомий своєю здатністю втілювати українську естетику та культурну спадщину у своїх роботах, чим привертав увагу глядачів та критиків. Значна частина його творчості була присвячена українському селянству та його повсякденному життю. Він вміло передавав емоції та внутрішній світ українського народу через свої полотна. Також варто відзначити, що М. Сосенко активно співпрацював з іншими видатними українськими митцями та культурними діячами свого часу, виконуючи портрети, створюючи спільні проекти та сприяючи відтворенню української ідентичності через мистецтво.

Під час Першої світової війни М. Сосенко воював у складі австро-угорської армії, написавши останні твори — мініатюрні пейзажі Адріатичного узбережжя олівцем і вугіллям. Він тяжко захворів на туберкульоз легенів. До завершення свого короткого, але насиченого життя М. Сосенко прагнув висловлювати владиці Андрею глибоку повагу та щире вдячність. У його творчому доробку, зокрема в портретах митрополита, владика Андрей зображений в умовно-іконному стилі, постаючи як гідний лідер Церкви, справжній аристократ духу та достойний спадкоємець давнього українського священничого роду (такі твори як «Митрополит Андрей Шептицький на тлі Св. Юра» і «Митрополит Андрей у фіолетах» (Волошин, 2020). Невдовзі після повернення до Львова митець помер у митрополичих палатах на Святоюріївській горі, де його доглядали за розпорядженням Андрея Шептицького. Сталося це 4 лютого 1920 року. Поховали митця на Янівському цвинтарі Львова. За заповітом Модеста Сосенка, уся його

спадщина перейшла до Національного музею у Львові. Нині — це найбільша музейна колекція його творів. Серед творчої спадщини митця живописні портрети, мініатюрні краєвиди, жанрові композиції, графічні твори.

Відтак творчість М. Сосенка є неоцінним надбанням української культури, оскільки він вдало поєднав у своїй творчості різноманітні стилі та напрями, глибоке розуміння світла, кольору та форми. Відзначившись у монументальному живописі та натюрмортах, він створював полотна, які торкнулися різних сфер естетики. Митець був майстром у передачі української естетики та культурної спадщини, зумівши привернути увагу глядачів і здобути визнання критиків. Отже, творчість М. Сосенка є не лише свідченням його виняткового художнього таланту, а й важливим елементом в утвердженні та збереженні української ідентичності, зокрема у мистецтві.

Таким чином, під час дослідження ролі родини Сосенків у збереженні та творенні української ідентичності ми з'ясували, що вони відіграли значущу роль у формуванні та становленні національної самосвідомості. Через призму життєвого шляху, творчої та наукової діяльності, зокрема Модеста та Ксенофонта, а також взаємодії їхньої родини з культурним, релігійним та громадським середовищем, стає очевидним, що родина не лише зберегла, а й активно творила українську культуру та науку. Відображення української ідентичності, на прикладі родини Сосенків, стало синтезом унікальних культурних, освітніх та громадських впливів. Здійснюючи переосмислення традицій, родина і зберегла спадщину минулих поколінь, і зробила власний вклад у розвиток української культури та національної

свідомости. Важливою є переосмислення ключових факторів, що посприяли збереженню та творенню ідентичности родини Сосенків. Це — освіта, активна участь у громадському житті, невтомна праця задля збереження та розвитку мистецтва, науки та культури. Ці елементи не лише стали основою для української ідентичности у їхньому часі, а й залишаються невід’ємною частиною сучасности, визначаючи та формуючи культурний контекст, який віддзеркалюється в сьогодишньому суспільстві. Таким чином, родина Сосенків стала важливою ланкою у процесі утвердження української ідентичности.

ЛІТЕРАТУРА

Багатомовне генеалогічне дерево. URL: <https://uk.rodovid.org/wk/Спеціальні:Tree/625988> (дата звернення: 02.02.2024).

Волошин Л. Шептицький та Сосенко. 2020. URL: <https://zbruc.eu/node/102102> (дата звернення: 02.02.2024).

Дей О. Українські колядки і щедрівки в дослідженнях слов’янських вчених. *Слов’янське літературознавство і фольклористика. Науковий вісник.* №2. 1975. С. 220–234.

Дзюба І. М. Україна в пошуках нової ідентичности: статті, виступи, інтерв’ю, памфлети. Київ: Україна, 2006. 845 с.

Мороз В. Різдво, Щедрий Вечір і вчений-парох. Релігійно-інформаційна служба новин. 2015. URL: https://risu.ua/rizdvo-shchedriy-vechir-i-vcheniy-paroh_n72459 (дата звернення: 02.02.2024).

Сокіл Г. Українська фольклористика в Галичині кінця ХІХ – першої третини ХХ століття: історико-теоретичний дискурс: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 588 с.

Сосенко К. Культурно-історична постать староукраїнських свят Різдва і Щедрого вечора. Львів. Накладом автора 1928. 350 с.

Сосенко К. Біографія. URL: <https://www.pisni.org.ua/hview.php?id=329> (дата звернення: 02.02.2024).

Токарев С. Віденська школа етнографії. *Вісник історичної світової культури*. 1958. №3. С. 24–37.

Шмідт В. Етнологічний культурний округ. Львів. 1928. 12 с.

Erikson E. H. *Identity Youth and Crisis* 1. New York — London: W. W. Norton & Company, 1968. P. 316–317.

**ПРЕЗЕНТАЦІЯ ПЕРЕВИДАННЯ
РОМАНУ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ
«АПОСТОЛ ЧЕРНІ»**

Володимир Антофійчук

**НОВЕ ПЕРЕВИДАННЯ
РОМАНУ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ
«АПОСТОЛ ЧЕРНІ»**

Преосвященні владика, всечесні отці, шановні науковці!

Дуже знаменним видається мені те, що в контексті нашої науково-практичної конференції «Слово і Церква як духовно-культурні доміанти української ідентичности» мова йде про роман Ольги Кобилянської «Апостол черні». І не тільки тому, що